

KOMMUNALØKONOMISK SVERMANALYSE · REVIDERTE 2025-TALL · 16.06.2026

Kvinnherad kommune

Kraft- og havbruksrentenist med underskot i kassa

Behovskorrigert KOSTRA-analyse av ein vidstrekt fjord- og øykommune som finansierer velferda på konsesjonskraft, kraft-eigedomsskatt og Havbruksfondet — og difor har fjerna eigedomsskatten på folk sine bustader og bygd eit solid disposisjonsfond. Men sjølve tenestedrifta går i underskot under tung lånegjeld, og den spreidde geografien gjer pleie og omsorg — særleg ei dyr heimeteneste — strukturelt langt dyrare enn behovsnivået. Eitt funn dominerer: PLO ligg 130,7 mill. over behov, og avviket nær doblar seg på eitt år.

+130,7 mill

pleie og omsorg over behovsnivå (2025) — nær ei dobling frå 2024, strukturelt driven av geografi og demografi (kap. 1–2)

23,4 %

disposisjonsfond — men finansboren: kviler på kraft og havbruk, ikkje på oppsamla driftsoverskot (kap. 4)

–1,4 %

netto driftsresultat 2025 — negativt; sjølve den løpande tenestedrifta går i underskot (kap. 4)

95,9 %

netto lånegjeld — nær eitt heilt driftsår i gjeld; saman med det negative resultatet den reelle drifts-strammaren (kap. 4)

Hovedår 2025 (reviderte KOSTRA-tall, kommunekonsern); 2024 som samanlikning. Kommunenr 4617 (Vestland), ~13 236 innbyggjarar. SSB revidert 16.06.2026. Alle markeringar: **VISER** = tal med kjelde · **TOLKNING** = vurdering. Språkregel: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing». Kommunen brukar nynorsk.

Samandrag for kommunestyret: finansboren soliditet, driftsunderskot og ei dyr, spreidd PLO

VISER Kvinnherad driv i 2025 dei tre store velferdssektorane **langt over behovsnivå**: pleie og omsorg +130,7 mill, grunnskole +57,6 mill og kommunehelse +16,3 mill (samt barnehage +16,2). Tre sektorar ligg under behov: sosial -4,8 mill, barnevern -7,7 mill og administrasjon -11,6 mill. PLO-avviket **nær doblar seg** frå 66,8 mill i 2024. Samstundes er soliditeten solid på papiret: disposisjonsfond 23,4 %. Men netto driftsresultat er **negativt (-1,4 %)**, og netto lånegjeld er 95,9 %.

TOLKNING Kvinnherad er ein utprega kraft- og havbrukskommune der soliditeten er **finansboren, ikkje driftsboren**: disposisjonsfondet kviler på kraft-eigedomsskatt (~82 mill.), konsesjonskraft (~41 mill.), konsesjonsavgift (~10 mill.) og Havbruksfondet (~36 mill.) — ikkje på oppsamla driftsoverskot. Difor har kommunen **fjerna eigedomsskatten på bustad, hytte og næring** og krev han berre på kraftanlegg, kraftnett og oppdrett i sjø. Den reelle drifts-strammaren er **høg lånegjeld pluss negativt driftsresultat** — ikkje svak inntekt. Det høge PLO-avviket er strukturelt driven av spreidd fjord-/øygeografi med fleire bygdesenter, høg institusjonsdekning og demografisk vekst — ein indikasjon på effektiviseringspotensial i struktur, ikkje rein ineffektivitet.

2024 → 2025-utviklinga. Med reviderte 2025-tal vert biletet *tydelegare*: pleie og omsorg gjekk frå +66,8 til +130,7 mill over behov (nær dobling), grunnskole frå +43,7 til +57,6, og kommunehelse frå +4,1 til +16,3. Barnehage er nær uendra (+16,9 → +16,2). **Tre sektorar snur til under behov**: sosial frå +9,2 til -4,8, barnevern frå +2,1 til -7,7, og administrasjon frå -3,4 til -11,6 (djupare under). 2025 er hovedåret; 2024 vert vist som samanlikning.

AVVIK MOT BEHOV, MILL KR/ÅR	PLO	GRUNNSK.	BARNEH.	KOM.HELSE	SOSIAL	BARNEV.	ADM.
2024 (revidert)	+66,8	+43,7	+16,9	+4,1	+9,2	+2,1	-3,4
2025 (revidert)	+130,7	+57,6	+16,2	+16,3	-4,8	-7,7	-11,6

Hovedbiletet i fem punkt

- PLO dominerer** (+130,7 mill over behov) — strukturelt driven av spreidd geografi, høg institusjonsdekning (19,1 % av 80+) og demografisk vekst; avviket nær doblar seg frå 2024 (kap. 2).
- PLO er heimetenestetung, ikkje institusjonstung** — hjemmebaserte 28 211 mot institusjon 19 243 kr/innb; ei dyr heimeteneste over lange avstandar er hovuddrivaren (kap. 2).
- Soliditeten er finansboren** — disposisjonsfond 23,4 % kviler på kraft og havbruk, medan netto driftsresultat er negativt (-1,4 %) (kap. 4).
- Tynga av gjeld og driftsunderskot** — netto lånegjeld 95,9 % pluss negativt resultat er den reelle drifts-strammaren, ikkje svak inntekt (kap. 4).
- Fjerna eigedomsskatt på folk** — kraft/havbruk finansierer velferda og skånar innbyggjarane, men gjer kommunen sårbar for kraftpris og fondsavkastning (kap. 5).

Det viktigaste skiljet i rapporten. Kvinnherad har ikkje primært eit inntektsproblem — kraft og havbruk finansierer velferda og eit solidt fond. Spørsmålet kommunestyret bør stille er todelt: **kor mykje** av PLO- meirutgifta over behov er uunngåeleg geografi/demografi, og kor mykje er indikasjon på effektiviseringspotensial i struktur som faktisk kan hentast ut; og **kor robust** er ei driftsøkonomi som går med underskot (–1,4 %) under tung lånegjeld (95,9 %), når soliditeten heng på kraftpris, havbruksoverføringar og fondsavkastning.

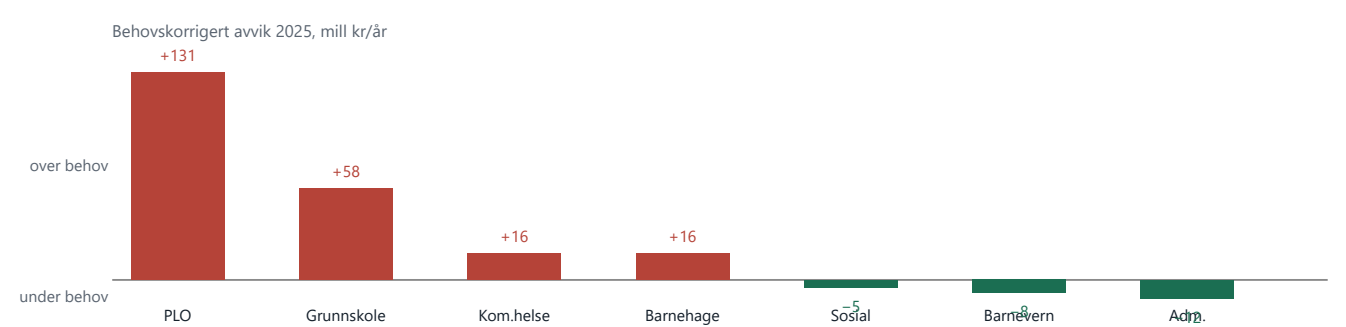
Samanlikningsgrunnlag landssnitt PLO netto (Landet utan Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582 kr/innb. Behovskorrigerings mot Grønt hefte-kriteria. Kapittel 6 dokumenterer metode, kjelder og forbehold — herunder hola i Kvinnherad-spesifikke kjelder.

1 · Det behovskorrigerte biletet: tre store sektorar langt over behov

VISER Korrigert for utgiftsbehovet i inntektssystemet (Grønt hefte) driv Kvinnherad i 2025 dei tre store velferdssektorane og barnehage over behovsnivå, medan sosial, barnevern og administrasjon ligg under:

SEKTOR	AVVIK MILL 2025	AVVIK MILL 2024	RETNING
Pleie og omsorg	+130,7	+66,8	over behov, nær dobla
Grunnskole	+57,6	+43,7	over behov, djupare
Kommunehelse	+16,3	+4,1	over behov, opp
Barnehage	+16,2	+16,9	over behov, stabilt
Sosial	-4,8	+9,2	var over, no under
Barnevern	-7,7	+2,1	var over, no under
Administrasjon	-11,6	-3,4	under behov, djupare

2025 hovedår (reviderte tal, kommunekonsern); 2024 som samanlikning. Forventa = behovsindeks × landssnitt; positivt avvik = over behovsnivå. Folketall-nevnar 2025 = 13 236.

TOLKNING Mønsteret er det motsette av ein klassisk «stram» kommune: tre tunge sektorar ligg langt over behov, dominert av PLO, medan administrasjon, sosial og barnevern ligg under. For PLO og grunnskole er den mest nærliggjande forklaringa **den vidstrekte fjord- og øygeografien** med fleire bygdesenter (Rosendal, Husnes, Halsnøy, Ølve), som gir høgare einingskostnad per innbyggjar enn i tettbygde kommunar. Det høge nivået er ein indikasjon på effektiviseringspotensial i struktur (færre/større einingar), men gulvet er forsvarlegheita og geografien som ikkje lèt seg endre. Det reelle analyse-spørsmålet er konsentrert til PLO (kap. 2) og finanssida (kap. 4).

To kvalitative forbehold til behovsbiletet. Drift over behov kan vere strukturelt nødvendig *eller* ha eit effektiviseringspotensial. For PLO og grunnskole er geografien dokumentert, men sjølve struktur-kostnaden er ikkje talfest i Kvinnherad-spesifikke kjelder (sjå HOL, kap. 6). For sektorane under behov — sosial (-4,8) og barnevern (-7,7) — kan dei låge tala i ein liten kommune vere volumsvinging (få

tunge saker) snarare enn styrt kutt; administrasjon under behov (–11,6) peikar mot villa stordrift/stram administrasjon.

2 · Pleie og omsorg: heimetenestetung og spreidd — ikkje primært institusjon

VISER PLO er Kvinnherads dominerande funn: **+130,7 mill over behov** (9 877 kr/innb) i 2025, nær ei dobling frå +66,8 mill i 2024. SUM PLO brutto er 48 693 kr/innb. Drill-down på funksjon og art viser at profilen er **heimetenestetung**:

PLO-STRUKTUR 2025	KR/INNB	ARTER / NØKKELTAL 2025	VERDI
SUM PLO brutto	48 693	Lønn, kr/innb	40 119
— Institusjon (253+261)	19 243	Kjøp frå private, kr/innb	2 615
— Hjemmebaserte (254+257+258)	28 211	Refusjon ressurskrevjande, kr/innb	138
herav art 257 (heimesjukepl./bistand)	17 483	Brutto per institusjonsplass, kr	2 413 733
		Andel 80+ langtidsopphald	6,8 %

Landssnitt PLO netto (Landet utan Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Folketall-nevnar 2025 = 13 236. Institusjonsdekning 19,1 % av innbyggjarane 80+ (kommunens eige tal, heildøgnsomsorg-debatten 2026).

TOLKNING Tre trekk peikar seg ut. For det fyrste er PLO **strukturelt driven**: spreidd fjord-/øygeografi med fleire bygdesenter, høg institusjonsdekning (19,1 % av 80+) og sterk demografisk vekst (80+ frå ~900 til ~1 400 mot 2040). For det andre er profilen **heimetenestetung, ikkje institusjonstung** — hjemmebaserte 28 211 mot institusjon 19 243 kr/innb, og art 257 åleine 17 483. Sjølv om den lokale politiske debatten handlar om sjukeheim (ny sjukeheim Husnes, 60 plassar; Husnestunet sin 1980-del under lovpålagde arealkrav), er det ei dyr, geografisk spreidd heimeteneste over lange avstandar som er hovuddrivaren ved sida av desentralisert institusjon. For det tredje gir det høge nivået ein **indikasjon på effektiviseringspotensial i struktur** (færre/større einingar), men forelda bygg, rekrutteringspress og geografi tyder på at kostnaden er strukturelt driven snarare enn rein ineffektivitet.

Statleg tilsyn — heimetenester til eldre 2019: LOVBROT. Tilsynet konkluderte at kommunen ikkje sikra systematisk identifisering og oppfølging av ernæringsmessig risiko og underernæring i heimetenestene (brot på hol. § 4-1/4-2 m.fl.; rettefrist 01.07.2020). Funn: nye ernæringsrutinar ikkje implementert, manglande opplæring i kartleggingsverktøy (MNA), ujamn dokumentasjon. Lovbrotet treffer nettopp den dyraste PLO-delen — heimetenesta. I tillegg er **vikar-/innleigebruk** i helse/omsorg omtalt som ein kjend kostnadsdrivar (talfesting bak betalingsmur), konsistent med både det høge PLO-avviket og eit sjukefråvær på linje med landssnittet (7,8 % mot 7,7 %). Forbehold: skulestruktur-kostnaden og vikarbruk per sektor er ikkje talfest i Kvinnherad-spesifikke kjelder (kap. 6).

3 · Grunnskole og barnehage over behov: spreidd skulestruktur

VISER Grunnskole ligg **+57,6 mill over behov** (4 355 kr/innb) i 2025, opp frå +43,7 mill i 2024, og barnehage **+16,2 mill** (1 223 kr/innb), nær uendra frå +16,9 i 2024. Samstundes er dei faglege nøkkeltala normale: grunnskolepoeng 41,6 og gruppestørrelse (2) 14,0.

TOLKNING Som for PLO er den mest nærliggjande forklaringa **den vidstrekte geografien**: fleire mindre bygdeskular og barnehagar gir høgare kostnad per elev/barn enn i tettbygde kommunar, sjølv om gruppestørrelse og grunnskolepoeng er normale. Samanhengen spreidd struktur → høg einingskostnad er likevel tolking bygd på geografien, ikkje eit dokumentert talgrunnlag — eg fann ingen Kvinnherad-spesifikk kjelde som talfestar skulestruktur-kostnaden for 2024/2025 (sjå HOL, kap. 6). Det normale faglege nivået (grunnskolepoeng 41,6) trekkjer i retning av at meirutgifta er struktur-/geografidreven snarare enn svak kvalitet — ein indikasjon på effektiviseringspotensial i skulestruktur som likevel må vegast mot geografi og lokal busetnad.

Avstemming mot finanssida. Skule og barnehage over behov må lesast saman med kap. 4: kommunen har handlingsrom på inntektssida (kraft/havbruk og eit fond på 23,4 %), men negativt netto driftsresultat (–1,4 %) og høg lånegjeld (95,9 %) gjer at struktur-kostnaden i oppvekstsektoren framleis pressar drifta. Eit eventuelt effektiviseringspotensial i skulestruktur er difor reelt, men politisk betent i ein kommune der bygdeskulen er ein berebjelke i lokalsamfunnet.

4 · Finans: solid fond på papiret — men finansboren, med driftsunderskot

% AV BRUTTO DRIFTSINNTEKTER	2025	REFERANSE / KOMMENTAR
Netto driftsresultat	–1,4	NEGATIVT — under TBU-anbefaling (1,75); tenestedrifta går i underskot
Disposisjonsfond (KOSTRA, konsern)	23,4	høgt på papiret — men finansboren (sjå under)
Netto lånegjeld	95,9	nær eitt heilt driftsår i gjeld
Sjukefråvær (legemeldt, kommunens tilsette)	7,8	på linje med landssnittet (7,7 %)

Reviderte tal (KOSTRA, kommunekonsern). Inntektsgrunnlag for fondet frå budsjett 2022; storleiks- ordenen er truleg stabil, men oppdaterte 2024/2025-tal bør verifiserast (HOL, kap. 6).

Avstemming av soliditeten — det viktigaste finansfunnet. KOSTRA viser disposisjonsfond **23,4 %** (VISER). Men soliditeten er **finansboren, ikkje driftsboren** (TOLKNING): fondet kviler på kraft-eigedomsskatt (~82 mill.), gevinst frå sal av konsesjonskraft (~41 mill.), konsesjonsavgift (~10 mill.) og Havbruksfondet (~36 mill.) — ikkje på oppsamla driftsoverskot. Dette er underbygd av at **netto driftsresultat samtidig er negativt (–1,4 %)**: sjølve den løpande tenestedrifta går i underskot, medan fond og finansinntekter held totalbiletet oppe. Lokalavisa omtalte eit «200 mill-overskot» og at kommunen difor har ein eigen **handlingsregel** for bruk av ekstraordinære inntekter. Bruk 23,4 % som VISER og «finansboren, driftsunderskot» som ærleg TOLKNING av handlingsrommet.

VISER Netto lånegjeld er **95,9 %** av brutto driftsinntekter — nær eitt heilt driftsår i gjeld — kombinert med eit **negativt netto driftsresultat (–1,4 %)**.

TOLKNING Den reelle drifts-strammaren er altså **ikkje svak inntekt, men høg lånegjeld pluss negativt driftsresultat**. Rente- og avdragsbelastninga pressar tenestedrifta trass i store fond, og forklarar kvifor kommunen — trass i kraft og havbruk — likevel må diskutere kutt i tenestene (lokalavisa «slo alarm» om budsjettkutt i helsesektoren). Soliditeten er reell, men **sårbar**: han heng på kraftpris, havbruksoverføringar og fondsavkastning, og to svake år på desse ville svekkje handlingsrommet raskt.

Den ærlege lesninga. Kvinnherad er ikkje «rik på drift» — han er rik på *finans*. «23,4 % fond» og «–1,4 % driftsresultat, 95,9 % gjeld» bør lesast saman: ein finansboren balanse med ei stram, gjeldstynga løpande drift, der kraft- og havbruksinntektene er det som held dei to frå kvarandre. Det gjer kommunen meir konjunktursårbar enn fondsstorleiken åleine antyder.

5 · Handlingsrom: strukturgrep i PLO/skule og ein medviten skatte-profil

VISER Kvinnherad har **fjerna eigedomsskatten på bustad, hytte og næring** «medan kommunen har høge ekstraordinære inntekter». Eigedomsskatt (7 %, 2024) vert berre kravd på kraftanlegg, kraftnett og oppdrettsanlegg i sjø. Den politiske hovedsaka 2024–2026 er **heildøgnsomsorg/sjukeheimsstruktur**: debatt om å samle/byggje ny sjukeheim på Husnes (60 langtidsplassar) vs. å behalde fleire mindre einingar.

TOLKNING Skattegrepet er det omvende av ein klassisk «rik» profil: i staden for å la vere å innføre eigedomsskatt av ideologi, har Kvinnherad *fjerna* han på folk sine bustader fordi kraft og havbruk finansierer drifta. Det skånar innbyggjarane, men gjer kommunen **avhengig av kraftpris, havbruksoverføringar og fondsavkastning**. I ei driftsøkonomi med negativt resultat (–1,4 %) og høg lånegjeld er den fjerna eigedomsskatten på bustad/næring den mest påfallande ubrukte inntektsopsjonen — eit reelt, men politisk betent val.

Strukturgrep: PLO og skule

	GREP	LAG	STATUS	FRIKSJON
S1	PLO-struktur — færre/større einingar; samle institusjon/heimeteneste over geografien	Tjeneste	under utgreiing	høg
S2	Skulestruktur — desentralisert bygdeskule gir høg einingskostnad	Oppvekst	ikkje talfest	høg
I1	Eigedomsskatt bustad/næring — fjerna; uutnytta inntektsopsjon	Inntekt	fjerna	høg

TOLKNING Det reelle handlingsrommet ligg i tre val. (a) **Strukturgrep i PLO og skule** — indikasjon på effektiviseringspotensial i færre/større einingar, men med høg friksjon mot geografi, forsvarlegheit og lokal busetnad. (b) **Lene seg vidare på kraft/havbruk og fondet** — som held totalbiletet oppe, men gjer kommunen konjunktursårbar. (c) **Opne inntektssida** — gjeninnføre eigedomsskatt på bustad/næring. Å avvise eit grep er legitimt, men då bør vedtaket eksplisitt anwise kva som skal dekkje gapet i staden.

Handlingsromslogikken. Kvinnherad har ikkje eit inntektsproblem på papiret — kraft og havbruk finansierer velferda. Men den løpande drifta går i underskot under tung gjeld, og dei tunge tenestene (PLO, skule) ligg langt over behov av strukturelle grunnar. Det reelle valet står mellom strukturgrep med høg politisk friksjon, fortsett avhengnad av volatile finansinntekter, eller å opne den fjerna inntektssida. Dette er eit **politisk val**, ikkje eit identifiseringsproblem.

6 · Metode, kvalitetssikring og forbehold

VISER / TOLKNING-skiljet

Gjennom heile rapporten skil vi **VISER** (tal med kjelde) frå **TOLKNING** (vurdering). Dei behovskorrigererte avvika, PLO-drill-down, finansindikatorane og sjukefråværet er VISER. Forklaringa på PLO-avviket (geografi/demografi), finans-avstemminga («finansboren soliditet») og vurderinga av om drift over behov er strukturelt nødvendig eller har eit effektiviseringspotensial er TOLKNING. Språkregelen er konsekvent: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Kjelder

- **SSB / KOSTRA** — reviderte 2025-tal, kommunekonsern (publisert 16.06.2026); behovskorrigererte avvik, PLO-funksjons- og artsdata, finansindikatorar, sjukefråvær.
- **Grønt hefte (KDD)** — utgiftsbehov/kostnadsnøklar for behovskorrigeringa.
- **Statsforvaltaren / Helsetilsynet** — tilsyn heimetenester til eldre 2019 (LOVBROT: systematisk ernæringsoppfølging; rettefrist 01.07.2020); Villatoppen avlastningsbustad barn 2022 (ingen lovbrøt); legevaktordning 2017 (3 lovbrøt, historisk kontekst).
- **Budsjett 2022 / økonomiplan 2022–2025 (Statsforvaltaren)** — kraft-/havbruksinntekter (eigedomsskatt ~82 mill., konsesjonskraft ~41 mill., konsesjonsavgift ~10 mill., Havbruksfondet ~36 mill.).
- **Kvinnheringen (lokalavis)** — handlingsregel for ekstraordinære inntekter («200 mill-overskot»), heildøgnsomsorg-/sjukeheimsdebatt, Husnestunet, vikarinnleige, budsjettkutt helse (fleire artikkelar delvis betalingsmurte).
- **Kvinnherad kommune** — eigedomsskatt-side (sats 7 ‰, kraft/kraftnett/oppdrett); institusjonsdekning 19,1 % av 80+ (heildøgnsomsorg-debatten).

Forbehold (HOL — ærleg om kva som ikkje vart funne)

1. **Kommunen sine egne 2024/2025-resultattal.** Framsikt-versjonane (årsmelding/årsrekneskap, handlings-/økonomiplan) er JS-baserte og let seg ikkje hente som tekst; kommunen sine egne sektorvise resultattal er difor IKKJE avstemte mot VISER og bør hentast frå Framsikt-portalen.
2. **Forvaltningsrevisjonar (kontrollutvalet/Deloitte).** Kvinnherad har revisjonsavtale med Deloitte og eit kontrollutval, men ingen konkrete forvaltningsrevisjonsrapportar (t.d. PLO/økonomistyring) vart funne i søkbar form. Bør sjekkast i kontrollutvalet sine møtedokument/elnsyn.
3. **Vikarbruk/sjukefråvær per sektor** er bekrefta kvalitativt («store summar på innleige»), men dei konkrete tala ligg bak betalingsmur. Enhetskostnadsdrivarane i PLO er difor indikative.
4. **Skulestruktur-kostnaden** (grunnskole/barnehage over behov) er ikkje talfest i Kvinnherad-spesifikke kjelder; samanhengen spreidd struktur → høg einingskostnad er tolking bygd på geografien.
5. **Sosial/barnevern under behov** — ingen kjelde skil villa effektivitet frå låg etterspurnad/få saker; tolkinga er usikker for ein liten kommune (volumsvinging er like sannsynleg).
6. **Kraft-/havbruksinntektene** er i hovudsak frå budsjett 2022; storleikssordenen er truleg stabil, men oppdaterte 2024/2025-tal bør verifiserast.

Kva analysen medvite ikkje gjer. Han les ikkje 23,4 %-fondet som fortent driftssoliditet (det er finansboren), han tolkar ikkje PLO-avviket som «sløsing» (det er strukturelt driven av geografi og demografi, med indikasjon på effektiviseringspotensial i struktur), og han konkluderer ikkje om

sosial/barnevern under behov utan dekning i kjelder. Hovedfunnet — ei dyr, heimetenestetung PLO langt over behov — og hovedforbeholdet — at kommunen sine egne resultattal ikkje let seg avstemme — er rapportens to viktigaste lesningar.

Kjelder: SSB/KOSTRA (reviderte 2025-tal, kommunekonsern, publisert 16.06.2026) · Grønt hefte 2025/2026 (KDD) · Statsforvaltaren/Helsetilsynet (tilsyn heimetenester eldre 2019 — lovbrøt; Villatoppen 2022 — ingen lovbrøt) · Statsforvaltaren budsjett 2022/økonomiplan · Kvinnheringen · Kvinnherad kommune (eigedomsskatt, heildøgnsomsorg). Hovedår 2025; 2024 som samanlikning. Analysen følgjer VISER/TOLKNING-skiljet og språkregelen om «effektiviseringspotensial».